

Діагностика рівня інтелекту шляхом використання проективних методик

У зв'язку із зростаючою потребою в прикладних психологічних дослідженнях особистості, проєктивні методики стали широко використовуватися в багатьох областях психологічної практики.

Проективні методи дослідження особистості - одна з найбільш складних і суперечливих областей психологічної психодіагностики.

У діагностиці особистості (за Кеттелом) розрізняють 3 типи методик: L-методики (експертні оцінки, результати спостереження); T-метод (результати тестування); Q-методики (результати самооцінювання).

Проективні методики – це безпосередньо T-дані, які отримуються під час діагностики, тестування. Згодом проєктивні методики вдосконалилися, прийняли вигляд продуктивних методик. Однієї з таких є малюнковий тест Ф.Гудінаф.

З метою подолання неминучої суб'єктивності Ф. Гудінаф почала спробу створення стандартної шкали ознак для оцінки зображення людини. Методика малюнка тесту використовується для діагностики інтелекту, виявлення інтелектуальних особливостей характеру та особистості.

Ціль роботи: дослідити рівень IQ у молодшому та підлітковому віці за допомогою проєктивних методик.

Завдання роботи:

1. Аналіз наукової літератури з метою розкриття поняття, класифікації проєктивних методик та встановлення сфери застосування проєктивних методик.
2. Визначити вікові особливості молодшого шкільного та підліткового віку.
3. Діагностувати рівень IQ у молодшому та підлітковому віці.

Об'єкт дослідження: розвиток пізнавальної сфери особистості.

Предмет дослідження: інтелектуальні особливості школярів, визначенні за допомогою проєктивних методик.

Гіпотеза: діагностика інтелектуального розвитку дитини у молодшому шкільному та підлітковому віці за допомогою проєктивних тестів дає можливість дослідити динаміку розвитку її понятійного мислення.

Слова інтелект, та інтелектуальність часто зустрічаються, проте зміст буває різним. Виділяють такі основні підходи до його визначення :

- ❖ Інтелект – це узагальнена здатність до навчання.
- ❖ Інтелект – це здатність до абстрактного мислення
- ❖ Інтелект - це те, що забезпечує ефективність адаптації.
- ❖ Інтелект - це те , що вимірюється тестами інтелекту [3].

Діагностика інтелекту за допомогою проєктивних методик, зокрема малюнквого тесту, є однією з найбільш продуктивних. Основна увага приділяється детальності малюнка, а не художнім засобам. Детальність зображення є основним показником розумового рівня розвитку дитини [1].

Основними ознаками розвитку інтелекту молодшого школяра є якість знань, уміння застосовувати їх на практиці, орієнтування в матеріалі, самостійне набування знань та міцність запам'ятовування

Отже, молодший шкільний вік є періодом інтенсивного психічного та особистісного розвитку. Новоутворення, що виникають у цей час, навчальна діяльність створюють передумови для переходу молодшого школяра до підліткового періоду [3].

Розвиток пізнавальних процесів, і особливо інтелекту, в підлітковому віці має дві сторони – кількісну та якісну. Кількісні зміни – розв'язання інтелектуальних задач швидше, легше та ефективніше. Якісні зміни – спосіб, яким чином учень розв'язує задачі. Тому суттєві зміни в структурі психічних пізнавальних процесів спостерігаються саме в **інтелектуальній сфері** [4].

Невід'ємним компонентом інтелектуальної сфери є понятійне мислення, в якому використовуються певні поняття. При цьому, вирішуючи різні розумові завдання, ми не користуємося спеціальними методами, а лише готовими знаннями – поняттями, судженнями та умовиводами. В процесі формування понять відбувається розвиток розумових операцій. Під час навчання розвиваються необхідні якості розумової діяльності. Знання, що отримані в школі, сприяють розвитку широти і глибини думки учнів [2].

Головною особливістю розвитку мислення даного віку є те, що поступово окремі розумові операції перетворюються в єдину цілісну структуру. Таким чином, інтелектуальний розвиток підлітків сягає досить високого рівня. Більш того, закономірності розвитку мислення визначають особливості функціонування і розвитку інших психічних процесів.

Як вже зазначалося, нами був проведений тест «Намалюй людину». Дітям молодшого шкільного та підліткового віку у літньому таборі відпочинку було запропоновано намалювати людину у повний зріст, не пояснюючи мети дослідження.

Вибірка дослідження складала 48 осіб: 22 дитини віком 10-12 років, та 26 – віком 14-15. Дитині потрібно було "якнайкраще" намалювати людину. Також проводилась додаткова бесіда з дитиною, у якій уточнювалися незрозумілі деталі й особливості зображення. Тестування - індивідуальне.

Італійський психолог К.Річчі виділив 2 етапи еволюції дитячих малюнків: *дообразотворчий* та *образотворчий*. На стадії предметного зображення діти малюють відомого «головонога», далі формуються частини тіла: голова різної форми (квадратна, циліндрична), туловище також поступово змінюється, набуваючи різних форм (квадратне, овальне).

Трохи пізніше дитина починає малювати деякі деталі: очі, ніс, губи, ноги набувають більш округлого та вигнутого вигляду. В деяких малюнках можливо побачити початковий етап профілю.

А вже на стадії правдоподібного зображення, малюнок набуває звичної для нас форми. Всі деталі обличчя (рот, ніс, очі, вуха, волосся), туловище має чітко окреслену шию, плечі, талію, ноги. Малюнок виглядає досить пропорційно. Діти починають прикрашати малюнок одягом і прикрасами [6].

Що ж стосується нашого дослідження, то потрібно зазначити, що малюнки були різнопланові, від «головонога» і до сучасної людини. Примітивного «головонога» малювали діти, які отримали низький рівень, середній рівень — це діти, які малювали повноцінну людину, проте не дуже детально, а високий рівень — це малюнки, в яких були присутні майже всі можливі деталі (пропорційність, всі елементи одягу, прикраси).

Інтерпретувачи отримані результати, ми отримали таку цікаву картину, яку інтерпретували у відсотковому співвідношенні на діаграмі (див. мал. 1).

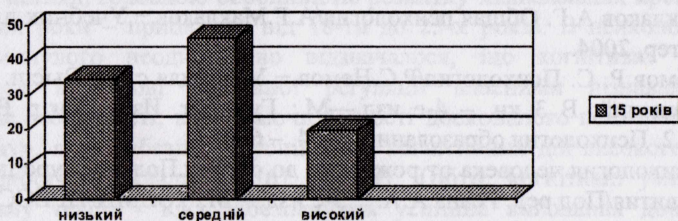

Мал. 1 Рівень розвитку інтелекту у молодшому шкільному віці

Більше ніж половина (58%) дітей має високий рівень IQ, що свідчить про можливість подальшого стрімкого розвитку здібностей, які допоможуть засвоїти на більш високому рівні матеріал з різних предметів. Неабияку роль відіграють особисті якості дітей, які можуть допомагати, чи шкодити її інтелектуальному розвитку. Звісно, більш відкритій, творчій, енергійній особистості набагато легше здобувати бажаного, ніж сором'язливій, замкненій та меланхолічній, яка боїться висловити власну думку, бо вона може бути хибною, або не співпадати з думкою оточуючих. Отже, учні які отримали високий рівень — це явні лідери. Низький рівень має лише одна дитина, проте це не означає, що вона має розумові проблеми, можливо в даному дослідженні вона не чітко зрозуміла

завдання, чи в неї був поганий настрій, який був спричинений проблемами у сім'ї чи однолітками. Проте, якщо при подальшому дослідженні результат буде той самий, то їй потрібно приділити більше уваги та працювати індивідуально. Ті діти, які мають середній рівень IQ, сумлінно все виконують, стараються. У дітей молодшого шкільного віку понятійне мислення розвинене на необхідному рівні.

Що стосується підлітків, то вони також як і молодші школярі, пройшли той самий тест у таборі відпочинку, проте результати значно відрізняються від попередніх. Отримані результати ми інтерпретували у відсотковому співвідношенні у вигляді діаграми (мал. 2).

Мал. 2 Рівень розвитку інтелекту у підлітковому віці

Нажаль, проте високий рівень IQ має лише 20% підлітків. Причинами цього можуть бути різні фактори: не приділення тесту гідної уваги, виконання малюнку «на тям-ляп», або ж у дитини своєчасно не були виявлені розумові та інтелектуальні проблеми, та на початковому етапі не були усунені. А 33% підлітків має низький рівень, що свідчить про досить низький рівень успішності в школі, вчителі та батьки у потрібний момент не приділили цим дітям достатньої уваги. Та основна кількість (47%) має середній результат, що свідчить про достатній інтелектуальний рівень підлітків, що їхні інтелектуальні здібності відповідають нормі. Тобто, можливо зробити висновок, що понятійне мислення розвинене на середньому рівні про що свідчать отримані результати.

Інтелектуальний розвиток дітей можна пришвидшити по трьом напрямкам, у вигляді покращення понятійного складу мислення, мовленнєвого інтелекту та внутрішнього плану дій.

Зробити це плануємо з урахуванням зон, які сформулював Л.С.Виготський:

- рівень актуального розвитку, у межах якого дитина самостійно розв'язує практичні задачі (навченість, розвиненість розумових здібностей, вихованість);

- рівень ближнього розвитку, у межах якого дитина разом з дорослим вчиться розв'язувати поставлені задачі [7].

Навчання має орієнтуватися на зону ближнього розвитку, тобто дещо перевищувати наявні можливості школярів. Згідно із концепцією

Л.С.Виготського, навчати дитину тому, чому вона здатна навчитися, так же марно, як і навчати її тому, що вона вміє вже самостійно робити.

Звичайно, що три представлені основні напрями пришвидшеного розвитку теоретичного інтелекту не існують незалежно один від одного, і формувати кожен з них окремо, без зв'язку з іншими, не можна [3].

Інтелектуальний розвиток дітей можна пришвидшити, знаючи способи та особливості їх віку, систематично роблячи вправи з дітьми, займаючись ними і допомагаючи їм, де потрібно. Діагностику інтелекту шляхом інших методик ми залишаємо для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Корнер Ф. Проективная психология/Ф.Корнер. - М.- 2000. - 258с.
2. Маклаков А.Г. Общая психология/А.Г.Маклаков.- Учебник для вузов. - Питер, 2004.
3. Немов Р. С. Психология/Р.С.Немов.- Учеб. для студ. Высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. - 4-е изд.—М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС.— Кн.2. Психология образования, 2004. - 606 с.
4. Психология человека от рождения до смерти.Полный курс психологии развития/Под ред. Реана А.А. - 3-е изд. - М.: „ОЛМА-ПРЕСС”,- 2005. - 416 с.
5. Найниш Л. Можно ли научить рисовать любого?//Л.Найниш.- АЛМА МАТЕР,- №8, 2000г.- стр.3-4
6. Гуревич К.М. Что такое психодиагностика /К.М.Гуревич - М.- 2003.
7. Степанов С.С. Диагностика интеллекта методом рисуночного теста/С.С.Степанов.- Творческий центр: Сфера.-М.-2007.